

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

ТОРУБАРИ Олексія Миколайовича

на дисертацію АНТІПОВОЇ Наталії Павлівни

**«Формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін»,
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Враховуючи інтеграцію вітчизняної освіти до європейського та світового освітнього простору, постала нагальна проблема реформування системи освіти, зокрема професійної, що має важливе значення для розвитку економіки України. Тому важливим завданням є пошук сучасних ефективних шляхів, підходів і технологій до формування нового покоління фахівців – висококваліфікованих, компетентних, мобільних, креативних, з високою конкурентоспроможністю на внутрішньому та світових ринках праці. Вирішення означених завдань залежить від впровадження у вищу освіту ефективних інноваційних підходів до навчання, серед яких компетентнісний є одним із пріоритетних.

Актуальність дослідження зумовлена суспільною значущістю професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків у ЗВО та недостатньою теоретико-методологічною розробленістю даної проблеми.

Дослідження виконано відповідно до теми Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (Державний реєстраційний № 0117U004914), «Обґрунтувати наукову концепцію та розробити заходи формування професійно-практичної компетентності фахівців з управління природокористуванням в агросфері» (Державний реєстраційний № 0112U001684) та «Обґрунтування методичних та практичних

засад розробки й впровадження системи екологічного управління вищими навчальними закладами» (Державний реєстраційний № 0115U003405). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол №3 від 30 грудня 2015 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. У актуальності дослідження першоджерельності зі зарубіжної та вітчизняної теорії, практики та методики професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків обґрунтовано підстави для виокремлення наукових суперечностей, а саме між: суспільним замовленням на конкурентоспроможних висококваліфікованих фахівців селекціонерів-генетиків у галузі рослинництва та недостатнім рівнем їх професійної підготовки; потребами природоохоронної, агропромислової та технологічної сфери у майбутніх фахівцях, що будуть підготовлені до практичної селекційно-генетичної діяльності та невідповідністю змісту їх підготовки; нагальністю застосування ЗВО інноваційних підходів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін майбутніми селекціонерами-генетиками та неефективністю традиційних методів їх забезпечення.

Об'єктом дослідження було обрано освітній процес професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків щодо формування фахових компетентностей у вивченні професійно-орієнтованих дисциплін.

Предметом дослідження є методика організації освітнього процесу (науково-методичний комплекс проблемно-інтеграційних лекцій і практичної складової) та модель формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків на теоретико-методичних засадах організації вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків забезпечується застосуванням сучасних методів наукового пізнання: теоретичних, евристичних, екстраполяції, емпіричних та статистичних.

Результати педагогічного експерименту дали змогу дисертантці досягнути мети та підтвердити ефективність моделі формування фахової

компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків (з науково-методичним комплексом проблемно-інтеграційних лекцій і практичною складовою) у професійній підготовці. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації, притаманні повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Варто зазначити, що структурно дисертаційна робота є обґрунтованою, логічно побудованою, а її складові – взаємопов'язаними. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них, відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Здійснене здобувачкою ґрунтовне вивчення джерельної бази (211 найменувань, з яких 23 – англійською мовою) дало змогу досягнути встановлених цілей у завданнях, на розв'язання яких було спрямоване дослідження. П'ять сформованих завдань для реалізації мети продемонстрували розгортання етапів теоретико-методологічного дослідження та досягнення релевантності освітнього процесу професійної підготовки.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та досить повно висвітлює її важливі аспекти, основні положення та висновки. Структура, зміст, результати дослідження й основні висновки, викладені в авторефераті, відображають основні положення дисертації. Суперечності, що чітко сформульовані у вступі, визначають актуальність наукової проблеми; вказаний зв'язок дисертації з науковими планами, програмами та темами; правильно сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; зазначено методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження. Дисертанткою подано відомості про структуру та обсяг дисертації, а також подано інформацію про публікації за темою дисертації та уточнено особистий внесок у працях, написаних у

співавторстві.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків» встановлено роль селекційно-генетичних наукових шкіл з селекції у розвитку освітніх, освітньо-наукових програм підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків. Особливої уваги заслуговує те, що дисертанткою детально проаналізовано та структуровано інформацію про історію заснування та науково-дослідну діяльність фундаторів наукових шкіл з селекції та генетики у галузі рослинництва, а також їх сучасні досягнення та перспективи. Дисертанткою охарактеризовано національні традиції та досвід формування фахової компетентності у закладах вищої освіти, який забезпечується теоретичною (викладання професійно-орієнтованих дисциплін) та практичною підготовкою; детально проаналізовано теоретико-методологічний базис формування фахової компетентності у контексті компетентнісного підходу в Україні та за кордоном.

У другому розділі «Теоретичні і методичні засади формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у закладах вищої освіти»: уточнено специфіку та зміст фахової підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків, проаналізовано варіативну складову підготовки, яка має своє призначення та передбачає землеробську, галузеву направленість, наявність технологічних, техносервісних, управлінських, селекційних, спеціально-генетико-інженерних, управлінських знань; виокремлено чотири функціональні групи компетентностей у фаховій підготовці селекціонерів-генетиків – транскордонні ключові компетентності, базові основні фахові компетентності, фахові теоретико-аналітичні та фахові професійно-орієнтованої і спеціальної практичної підготовки; вперше розроблено та обґрунтовано структурно-організаційну схему формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів селекціонерів-генетиків; уточнено структуру, зміст і специфіку фахової підготовки магістрів селекціонерів-генетиків, виділено три функціональні групи фахових компетентностей у їх

професійній підготовці – гуманітарні, соціально-економічні, агрополітичні професійні компетентності, фундаментальні (природничо-наукові) та професійно-практичні компетентності сталості агросфери, спеціальні професійно-практичні компетентності агросталості; вперше розроблено та обґрунтовано системно-структурну схему змісту формування фахової компетентності у магістрів селекціонерів-генетиків. Особливої уваги заслуговує те, що дисертанткою вперше розроблено рамки галузевої кваліфікації для бакалаврів та магістрів селекціонерів-генетиків (за методикою 544524-TEMPUS-1-2013-1-PL-TEMPUS-SMHES «Рамка кваліфікацій в галузі наук про навколишнє середовище в українських університетах» – Квантус). Розроблено методику організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків для формування їх фахової компетентності, у компонентах теоретичного (науково-методичний комплекс проблемно-інтеграційних лекцій та практичної складової) професійної підготовки здобувачів освіти.

Дисертанткою вперше розроблено та обґрунтовано структурно-організаційну схему викладання селекційно-генетичних проблемно-інтеграційних лекцій для формування фахових компетентностей у майбутніх фахівців з селекції та генетики в галузі рослинництва; виділено типи лекцій за структурно-логічною схемою організації (теоретико-фундаментальні, інформаційно-аналітичні, практично-методологічні); встановлено годинне навантаження (функціональну проблематику) і місце проблемно-інтеграційних лекцій у системі підготовки бакалаврів та магістрів селекціонерів-генетиків; визначено план, мету та завдання проблемно-інтеграційних лекцій.

Обґрунтовано та розроблено структурно-логічну схему формування фахової компетентності з селекції та генетики у студентів ЗВО, згідно якої підготовка майбутніх селекціонерів-генетиків об'єднує: організаційно-цільовий (мета, принципи, завдання), семантично-методичний (семантика освітньо-наукового процесу; методологія навчально-пізнавальної діяльності),

методологічний (методи, засоби, формування освітньо-наукового процесу), адміністративно-науково-пошуковий (графік та етапи практичного навчання) і результативний (рівні, критерії та результат) компоненти. Розкрито сутність понять «методика організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків», «фахова діяльність селекціонерів-генетиків».

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у професійній підготовці» розроблено та обґрунтовано модель формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін та здійснено її експертне оцінювання. Експериментально-дослідна верифікація спроектованої моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків підтвердила її ефективність, а результати засвідчили позитивну динаміку сформованості фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Висновки до розділів та загальні висновки є достатньо обґрунтованими та логічними. Проаналізувши дисертаційне дослідження Антіпової Н.П. відзначимо, що матеріали дослідницької роботи структуровані належним чином і це представлено у змісті роботи.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. Щодо новизни результатів дисертаційного дослідження слід відмітити, що дисертанткою сформульовано та теоретично обґрунтовано теоретико-методичні засади формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін; модель формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків; структурно-логічну схему підготовки майбутніх селекціонерів-генетиків; структурно-організаційну схему викладання селекційно-генетичних проблемно-інтеграційних лекцій та авторський науково-методичний комплекс ПЛ; структурно-організаційну схему формування фахової компетентності бакалаврів

селекціонерів-генетиків, системно-структурну схему змісту формування фахової компетентності з селекції та генетики у магістрів селекціонерів-генетиків; верифіковано ефективність моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у професійній підготовці. Необхідно зазначити, що розроблені дисертанткою наукові положення та навчально-методичні матеріали достатньо широко апробовано й впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти різних регіонів України, про що свідчать відповідні довідки.

Основні положення та результати дослідження Н.П. Антіпової упроваджено в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт № 07-10/1287 від 10.01.2020 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/3-1 від 29.01.2020 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (довідка № 01/10-90 від 24.01.2020 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 05-43/127 від 27.01.2020 р.), Класичного приватного університету (довідка № 38-12-24/2 від 30.01.2020 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-13/40/1 від 15.18.2020 р.), Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний коледж» (довідка № 09-20/27 від 03.02.2020 р.), Комунального закладу позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради (довідка № 10/1 від 07.02.2020 р.).

Значення для науки і практики отриманих автором результатів і рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації. Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків на теоретико-методичних засадах організації освітньо-наукового процесу підготовки. Розроблені науково-методичні рекомендації для наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти для підготовки майбутніх селекціонерів-

генетиків «Науково-методичні рекомендації щодо формування фахової компетентності з селекції і генетики сільськогосподарських культур у студентів-агрономів»; науково-методичний комплекс ППЛ для формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Розроблені та впроваджені здобувачем рамки галузевої кваліфікації для бакалаврів та магістрів селекціонерів-генетиків (на основі Темпус-проекту 544524-TEMPUS-1-2013-1-PL-TEMPUS-SMHES «Рамка кваліфікацій в галузі наук про навколишнє середовище в українських університетах» – Квантус), можуть бути використані для підготовки та формування фахової компетентності при вивченні професійно-орієнтованих дисциплін також у майбутніх біотехнологів, екобіотехнологів. Методи (біотехнологічні, вірусологічні, екологічні та фізіологічні), засоби (графічно-демонстраційні на інформаційних платформах, технічні відео-візуальні, лабораторно-аналітичні, науково-методичні та нормативно-регулятивні) і форми (за комплектацією здобувачів освіти, за місцем адміністративно-територіального та інституційного призначення, за дидактичною метою), що вдало підібрані у моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків, можуть бути ефективно застосовані також і при підготовці майбутніх біотехнологів, екологів, екобіотехнологів у циклах фахової та спеціальної підготовки в закладах вищої освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертаційного дослідження висвітлено у 23 наукових працях автора, серед яких 1 колективна монографія, 9 статей у фахових наукових виданнях, 12 матеріалів конференцій та науково-методичні рекомендації. Рівень апробації результатів дослідження є також достатнім і підтверджується участю дисертантки у 19 науково-практичних конференціях різного рівня (у тому числі і закордонних).

У цілому дисертаційна робота Антіпової Наталії Павлівни характеризується самостійністю наукового пошуку та достатнім рівнем

теоретичного узагальнення, а достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом великого обсягу літературних джерел, вдало підібраними та застосованими методами дослідження, репрезентативністю вибірки, математичним та статистичним перетворенням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних, а також апробацією на конференціях різного рівня.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що наведені в авторефераті дисертантки, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Антіпової Наталії Павлівни, можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. У розділі 1 «Теоретико-методологічні аспекти формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків» в підпунктах 1.1 та 1.2 ґрунтовно представлена семантика орієнтації наукових шкіл на розвиток освітніх програм (вітчизняних та ближнього зарубіжжя), але бажано було б представити специфіку професійної підготовки селекціонерів-генетиків у країнах Європейського Союзу.

2. У розділі 2 «Теоретичні і методичні засади формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у закладах вищої освіти» підрозділу 2.3 дисертанткою запропоновано критерії сформованості фахових компетентностей майбутніх селекціонерів-генетиків – репродуктивний, евристичний та творчий. Вважаємо за доцільне розкрити їх зміст при розгляді результативного етапу дослідження в авторефераті.

3. У розділі 3 «Експериментальна перевірка ефективності моделі формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у професійній підготовці» підрозділу 3.1 дисертанткою конкретизовано підходи (системно-методологічний, морфологічний, структурно-функціональний, проблемно-ситуаційний, сценарний, системно-генетичний, соціокультурний,

аксіологічно-акмеологічний та квалітологічний). Зауважимо, що автореферат тільки би збагатився детальною характеристикою даних підходів.

4. Висновки дисертаційної роботи та автореферату не в повні мірі розкривають подальші перспективи дослідження.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

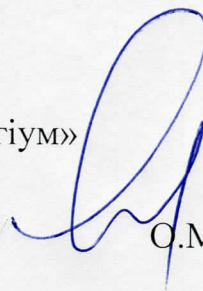
Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів, їх практичну значущість, а також відповідність поданої роботи вимогам щодо кандидатських досліджень, є всі підстави стверджувати, що дисертація «Формування фахової компетентності майбутніх селекціонерів-генетиків у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін» повністю відповідає вимогам МОН України, зокрема пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2013 № 567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 567 від 27.07.2016), а дисертантка Антіпова Наталія Павлівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

декан технологічного факультету,
професор кафедри професійної освіти та
безпеки життєдіяльності

Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

доктор педагогічних наук, професор

О.М. Торубара

Підпис О.М. Торубари ЗАВІРЯЮ

Перший проректор, проректор з науково-
педагогічної роботи

Національного університету
«Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

В.О. Дятлов